

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

17^e jaargang, nr. 65
lente 2010

Q-koorts

Algemene
ledenvergadering

Robuuste
verbindingen

Reebokken.
Eerst kijken ...

Colofon

Opggericht op 21 april 1951

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer
van de Vereniging Het Reewild.
ISSN: 0929-1091
Verschijnt 4 x per jaar.

Redactie:
D.J. Buijtendorp - Eindredacteur
G.J. Spek - Redactielid
C.F. Schoon - Redactielid
R. Borst - Redactielid

Redactie ondersteuning:
Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

M. Greep	voorzitter (2008)
Mw. D. Rodrigo-Derksen	secretaris (2008)
H. Hoek	penningmeester (2008)
R. Borst	lid DB (2007)
W. Jolles	lid (2009)
H.J.H. Vieberink	lid (2005)
A. ten Oever	lid (2000)
H. Kemperman	lid (2009)
H. van der Meer	lid (2008)
P. Schulpen	lid (2008)
J.M. Seroo	lid (1985)
G.A. Schiller	lid (2002)
M. Gademan	lid (2009)

Adviseurs:
Mr P. van Schooten - Juridische zaken
Prof. Dr. J.L. van Haaften - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat: Mw. D. Rodrigo-Derksen
Stoutenburglaan 8-B, 3836 PB Stoutenburg Noord
Tel.: 0342-45 02 06 E-mail: secretariaatvhr@hetnet.nl

Ledenadministratie en Penningmeester VHR: H. Hoek
Poortersdreef 10, 3824 DN Amersfoort. Tel.: 033-480 69 92
E-mail: penningmeester@reewild.nl

Website en Kenniscentrum: H. van der Wal, redactie
www.reewild.nl www.kenniscentrum-reeen.nl

Webshop: www.reewild.nl
E-mail: penningmeester@reewild.nl

Slijpplaatjes: G.J.M. Koenderink
Lhee 96, 7991 PK Dwingeloo. Tel.: 0521-59 73 56

Coördinator keurmeesters: J. Schoonderbeek
Meidoornstraat 16, 7497 MG Bentelo. Tel.: 0547-29 22 28

Vormgeving: Lenoirschuring, Amstelveen

Druk: Lenoirschuring, Amstelveen

Lithografie: Lenoirschuring, Amstelveen

Contributie: € 30,- per jaar

Bankrelatie: ABN - AMRO Bank
Rekeningnummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Amersfoort.

'Capreolus' is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor 'Capreolus' nr. 66: 7 mei 2010
zenden aan redactie van Capreolus:
Rijksstraatweg 46, 3631 AD Nieuwersluis
E-mail: djb.groen-grijs@planet.nl

Foto voorpagina: Jan Huttinga
Overname van artikelen is toegestaan
mits de bron wordt vermeld.

Ik hoop dat het **geitenAfschot** is gerealiseerd

Het is 26 februari als ik dit voorwoord zit te schrijven en ik heb sinds gisteren het gevoel dat de winter voorbij is. De sneeuw-klokjes bloeien en de narcissen komen weer boven de grond. De vinken en de groenlingen hoor je alweer zingen en gisteren stond de ooievaar te kleppen op het nest bij de buurman. Voorjaar dus!

Als u deze Capreolus in de bus krijgt zit ook de afschotperiode voor de ree-geiten en kalveren er weer op. Ik hoop dat u uw taak serieus hebt opgepakt en getracht hebt het toegewezen afschot ook daadwerkelijk te realiseren. Natuurlijk kunnen zich omstandigheden voordoen waardoor die 100% niet haalbaar was. Maar ons doel moet wel zijn die 100% te halen. Als het u niet is gelukt is het goed om te kijken waardoor het niet is gelukt en gebruik dat als leermoment voor het komende seizoen om het wel te realiseren.

Doordat u veel in het veld bent geweest hebt u ook weer een beter beeld gekregen van het aantal aanwezige reeën. Als zo meteen de sprongen weer uit elkaar vallen en de reeën weer hun eigen territorium opzoeken, wordt het moeilijker om tot een goede inschatting te komen van de omvang van de aanwezige populatie. Daarom is jaarrond tellen gecombineerd met de drie telling in april juist zo belangrijk. Precies zullen we het nooit weten, daarvoor zorgen de reeën wel voor, maar door de tellingen van vele jaren achter elkaar te vergelijken, krijgen we toch een goed beeld wat er zich in onze velden aan populatie reeën bevindt. Ook de verhouding geiten bokken blijft natuurlijk van belang. In de 'Leidraad reeënbeheer' staat alles nog eens op een rij. Lees die nog eens door.

Jammer genoeg neemt het aantal valwild nog steeds toe. Door het verkeer maar ook door de winterse omstandigheden. Aan het laatste kunnen we niet zo veel doen maar aan het eerste des te meer. Voor de VHR blijft dit een belangrijk aandachtspunt.

Tijdens de komende ALV op 24 april te Vorden komen al deze aspecten aan de orde, evenals de door de VHR zo gewenste databank voor reeën, waaraan, in samenwerking met de KNJV, NOJG, VVV en het Edelhert, zo hard wordt gewerkt. Maar meer daarover op de ALV. Ik reken dan ook op uw komst. Meldt u van te voren aan bij het secretariaat.

Tot slot vraag ik uw aandacht voor het 60 jarig bestaan van onze vereniging op 21 april 2011. Wij zijn op zoek naar het oude archief van 1951 tot 1956. Hebt u nog leuke en wetenswaardige zaken van de VHR uit die tijd dan horen wij dat graag. Neem daarvoor gerust contact met mij op. Ik zie u graag op de ALV in Vorden.

Marien Greep
Voorzitter Vereniging Het Reewild

Inhoud

Preventief waarschuwen, goede zaak	4
Outdoor evenement Groene Dagen	4
Algemene Landelijke Vergadering 2010	6
Q-koorts	8
Reeënbeheer, géén jagen!	9
Verkeersslachtoffers in Oost Gelderland	11
Voor u gelezen	11
Robuuste verbindingen	12
Reebokken. Eerst kijken ...	18
Van schot tot bord	22

ering 2010 – De VHR nodigt u uit tot het bijwonen van de Algemene Landelijke Vergadering 2010 – De VHR nodigt u uit tot he
 en van de Algemene Landelijke Vergadering 2010 – De VHR nodigt u uit tot het bijwonen van de Algemene Landelijke Vergaderin

Het bestuur van de Vereniging Het Reewild

nodigt u uit tot het bijwonen van de

ALGEMENE LANDELIJKE VERGADERING 2010

Op zaterdag 24 april 2010 te Vorden, Hotel Bakker

Ontvangst vanaf	: 10.00 uur	Lunch	: 12.30 uur
Aanvang vergadering	: 10.30 uur	Middagprogramma	: 13.30 uur
Einde vergadering	: 12.30 uur	Afsluitende borrel	: 14.30 uur

AGENDA

1. Opening
2. Ingekomen stukken en mededelingen
3. Goedkeuring notulen ALV 25 april 2009
4. Bestuursverkiezing:
  - aftredend en herkiesbaar:
Rob Borst (plaatsvervangend voorzitter)
  - voorgesteld wordt te benoemen:
Roland Peltzer (plaatsvervangend secretaris)
  - mededeling nieuwe LB leden (regio's)
5. A. Jaarverslagen 2009
  - bestuursverslag
  - financieel verslag
 B. Verslag Kascommissie 2009
6. Benoeming nieuwe Kascommissie
7. Begroting 2010

8. Vaststellen:
  - contributie 2011
  - retributie regio's
9. Activiteiten lopend jaar en komend jaar o.a.:
  - samenwerking zuster organisaties in GBN/ LOFB
  - digitaal faunadossier
  - cursus reeënbeheer
  - uitvoering reeënbeheer door regio's en leden
  - 60 jaar VHR
10. Wat verder ter tafel komt
11. Rondvraag
12. Sluiting

Stoutenburg maart 2010
namens het bestuur

Mevrouw D. Rodrigo-Derksen

I.v.m. de reservering voor de lunch worden de leden, die de ALV willen bijwonen, verzocht zich vóór 10 april a.s. aan te melden via secretariaatvhr@hetnet.nl of schriftelijk: VHR, Antwoordnummer 7091, 3970 TA Driebergen.

Op verzoek worden de notulen van de ALV van 25 april 2009 en het financieel verslag 2009 van de penningmeester vooraf toegezonden.

Verder verzoekt het bestuur de leden die een vraag hebben voor de rondvraag deze, indien mogelijk, vooraf schriftelijk kenbaar te maken aan het secretariaat.

Foto: J. Huttinga

Foto: J. Huttinga

Zoals velen van u zullen hebben vernomen is Q-koorts sinds 2007 een toenemend volksgezondheidsprobleem in Nederland. De vraag is of er bij de jacht op grofwild zoals damherten, edelherten, wilde zwijnen, of reeën een risico voor de jager bestaat op besmetting met de bacterie *Coxiella burnetii*, die Q-koorts veroorzaakt.

Foto: J. Hendriks

In Nederland kregen voor 2007 gemiddeld 10 tot 20 mensen per jaar Q-koorts. In 2007 waren er bijna 200 gevallen, in 2008 werden er 1000 mensen gemeld en in het afgelopen jaar ontwikkelden meer dan 2300 mensen Q-koorts. Zo'n grote uitbraak van Q-koorts bij mensen is nooit eerder gezien in de wereld.

Bij de mens kan Q-koorts zich op verschillende manieren manifesteren. Meer dan de helft van de mensen met Q-koorts heeft nagenoeg geen klachten. Mensen die wel klachten hebben, krijgen meestal symptomen die veel op griep lijken zoals koorts en hoofdpijn. Andere klachten kunnen zijn: hoesten, spierpijn, gewrichtspijn, koude rillingen, nachtelijk zweten, malaise en vermoeidheid. Bij een ernstig verloop krijgen mensen een longontsteking met droge hoest en pijn op de borst. Sommige mensen krijgen een leverontsteking. Een klein deel van de patiënten ontwikkelt een chronische infectie, waarvan een hartklepontsteking de meest voorkomende vorm is. Mannen krijgen vaker Q-koorts dan vrouwen en ook mensen die roken worden vaker ziek. Een gedeelte van de mensen die Q-koorts hebben gehad, zijn daarna nog lange tijd moe.

De bacterie die Q-koorts veroorzaakt kan weken tot maanden in het milieu overleven. Dit heeft tot gevolg dat mensen nog lange tijd nadat de bacterie door het dier in het milieu is verspreid, besmet kunnen raken. De meest voorkomende besmettingsroute is via de lucht. Bij het lammeren van een besmette geit of schaap, al dan niet te vroeg en onafhankelijk van een dood of levend lam, komen miljoenen tot miljarden Q-koorts bacteriën vrij. Een gedeelte verspreidt zich via de lucht in de vorm van een zogenaamde aerosol, een in de lucht zwevend deeltje. Door het in-

ademen van deze lucht kan men geïnfecteerd raken. Verder is het mogelijk dat bacteriën van oppervlakken (bijvoorbeeld op het land of in stallen) opnieuw verwaaien en in een later stadium infecties veroorzaken. Ook zou besmetting plaats kunnen vinden door direct contact met besmet hooi, stro en mest zoals tijdens de eerste epidemie in Herpen werd vermoed.

Aannemelijk is dat reeën geïnfecteerd kunnen zijn

Bij reeën, edelherten, damherten en wilde zwijnen zijn in diverse wetenschappelijke studies uit Zuid- en Oost Europa antilichamen tegen *Coxiella burnetii* in het bloed aangetoond. Dat betekent dat grofwild besmet kan raken met de bacterie. De gevonden percentages besmette dieren varieerden globaal van 0 tot 30 procent, afhankelijk van de soort. Het is dan ook

Door: Bart van Rotterdam, Merel Langelaar en Joke van der Giessen, RIVM Hendrik-Jan Roest, Centraal Veterinair Instituut van Wageningen UR en Andrea Gröne, Dutch Wildlife Health Center, Utrecht

bacterie in meer of mindere mate vrij kunnen komen via de baarmoeder. Juist op dit moment moet men goede hygiëne betrachten. Consumptie van vlees van deze dieren is echter geen risico op besmetting met de Q-koortsbacterie, zeker niet als men het vlees goed verhit. Jagers, die grofwild ontweiden en Gekwalificeerde Personen die het 1e onderzoek uitvoeren, moeten de volgende hygiënische voorzorgsmaatregelen nemen:

- Draag handschoenen, liefst een mondkapje (P2 filter) en beschermende kleding (een wegwerpoverall en laarzen) bij risicovolle handelingen zoals ontweiden en slachten van drachtige dieren
- Ontsmet de laarzen en gooi de overall weg
- Laat de baarmoeder intact en beperk het contact met vruchtwater en moederkoek van drachtige dieren en contact met doodgeboren dieren
- Aangeraden wordt om van de volwassen vrouwelijke dieren het ontweidseel te begraven
- Was uw handen met zeep en veel water en droog ze goed, na contact met dieren
- Was uw handen opnieuw goed vóór het eten

Voor meer informatie kunt u terecht op de speciale RIVM-website: http://www.rivm.nl/cib/infectieziekten-A-Z/infectieziekten/Q_koorts/FAQ_Q-koorts.jsp, de website van de VWA (www.vwa.nl) en de website van het ministerie van LNV (www.minlnv.nl) en VWS (www.minvws.nl) bij de dossiers over Q-koorts. Neem bij klachten die passen bij Q-koorts contact op met uw huisarts.

aannemelijk dat ook in Nederland onder deze diersoorten al voor de huidige epidemie *Coxiella* circuleerde, hoewel gegevens hierover ontbreken. We hebben in Nederland op het ogenblik te maken met de grootste beschreven Q-koortsepidemie ooit en de bacterie is in ons land in het milieu aangetoond. Dat betekent dat het goed mogelijk is dat een gedeelte van het in Nederland levend grofwild ook met de actueel circulerende Qkoortsbacterie is geïnfecteerd. Dat kan betekenen dat het risico voor jagers om Q-koorts op te lopen door contact met geschoten wild, sinds 2007 is toegenomen. In Nederland is echter (nog) geen onderzoek gedaan bij wild. Om de situatie beter te kunnen inschatten wordt onderzoek in Nederland voorbereid, waarvoor uw bijdrage gevraagd zou kunnen worden.

Een gedeelte van het afschot bestaat uit drachtige dieren. Bij drachtige dieren die met Q-koorts besmet zijn, zou bij het ontweiden en de slacht van deze dieren de

Foto: J. Huttinga

Eelerwoude werkt met passie

aan een mooier
en groener Nederland

Flora en fauna in het vizier

Onze specialisten ecologie, milieutechniek en dierwetenschap werken samen met u samen met u komen we tot praktische, creatieve en effectieve oplossingen. We maken integrale plannen voor ontginning, verichten onderzoek naar doelsoorten en met u doelen van voorstellen, en maken inrichtingsplannen voor ecopassages en natuurtrilans.

We zijn goed thuis in natuurwetgeving. We voeren vele natuurtoetsen en halftoetsen uit. Inventariseren u voor beschermde flora en fauna, maken ecologische effectenbeoordelingen en geven adviezen voor mitigerende maatregelen. Ook verzorgen en bepalen we aanvragen voor ontheffingen of vergunningen. We stellen beheerplannen voor Natura2000-gebieden op. Ook actualiseren we natuurbeheerplannen.

Op het gebied van ontwikkelingen werken we aan landschappelijke en ecologische inpassing van infrastructuur en beheer- en inrichtingsplannen voor bos, natuur, water en stedelijk groen. Ook verzorgen we milieuanvragen, bestekken, aflevering en toezicht op de uitvoering.

Neem contact met ons op voor een vrijblijvend gesprek.

kleurt het landelijk gebied

www.eelerwoude.nl

Reeënbeheer, géén jagen!

RIJSSEN/WIERDEN, 26 januari 2010

"Een bok schieten willen ze wel. Maar reeën schieten, daar hebben ze een hekel aan", merkte H. Gerrevink, werkzaam bij de provincie bij de Fauna Beheer Eenheid, op tijdens een bijeenkomst van jagers van verschillende Wild Beheer Eenheden in Rijssen. Toch zullen de jagers in Twente daar, wat de provincie betreft, aan moeten geloven. Aanwezige jagers beamen de opmerking van Gerrevink. Bokken oké, geiten nee. "Maar", zo benadrukt Gerrevink, "er zullen de komende periode vooral reeën geschoten moeten worden. Jagers geven onvoldoende uitvoer aan het provinciale besluit wat betreft het aantal reeën dat er mag zijn. De reeënpopulatie is te groot in Twente. Schade aan gewassen en verkeersongelukken zijn het gevolg." Jagers in Wierden, Rijssen en Hellendoorn hebben onvoldoende reeën afgeschoten, ze komen aan 83 %. Vanuit de provincie is het beleid aangescherpt, het afschotpercentage moet hoger: "Er mogen ongeveer 250 reeën lopen in het gebied van WBE West Twente, maar er lopen er na het vereiste afschot nog heel wat meer." Reeënbeheer is géén jagen! Dat is de boodschap die de provincie nadrukkelijk laat klinken tijdens deze bijeenkomst. "Het mag er dan wel op lijken, want er wordt gebruik gemaakt van een geweer, maar in werkelijkheid is het schadebestrijding en vergroting van de verkeersveiligheid", aldus Gerrevink. En geschoten mag er pas worden als er aan bepaalde regels is voldaan. De provincie wil maatwerk op het niveau van elke eigen Wild Beheer Eenheid. "Elke WBE is anders, omdat de natuur in het gebied van die WBE anders is", stelt de provincie, die er de voorkeur aan geeft dat het reeënbeheer uitgevoerd wordt door jagers die kennis hebben van het

bepaalde gebied. Benadrukt wordt dat er vooral afgeschoten dient te worden rondom een knelpunt, bijvoorbeeld rond een drukke weg door dat gebied. Het 'maatwerk' dat de provincie wil, moet door elke WBE omschreven worden in een Reeënbeheerplan, dat bij de provincie ingeleverd en goedgekeurd moet worden. Gerrevink is er duidelijk in: "De provincie moet bij de rechtbank onderbouwen waarom reeën geschoten zijn. En elk ree minder dat doodgereden wordt, is winst. We zijn met elkaar verantwoordelijk voor het reeënbeheer. En: géén plan, dan ook géén afschotvergunning." De WBE West Twente leverde in het najaar een gedegen plan in en kreeg eind december haar afschotvergunning binnen. Jan Flim, voorzitter van Wild Beheer Eenheid West Twente en Gerriit Velten, voorzitter van de Reeëncommissie WBE West Twente weten dat WBE West Twente haar zaakjes vrij goed voor elkaar heeft: "Binnen WBE West Twente is er een goede verdeling van bokken en geiten, mede ontstaan door goed beheer en zorg vanuit de betrokken jagers, oftewel reeënbeheerders. En soms zijn ze gewoon te zuinig... Het reeënbestand in onze WBE is goed, en dat willen we graag zo houden!"

Foto: J. Huttinga

Q-koorts: lopen reeënbeheerders risico?

Wildfotografie

Andy van Ommeren

- Edelwild
- Zwartwild
- Damwild
- Reerwild
- Kleinwild
- Moeflons

Expositie:

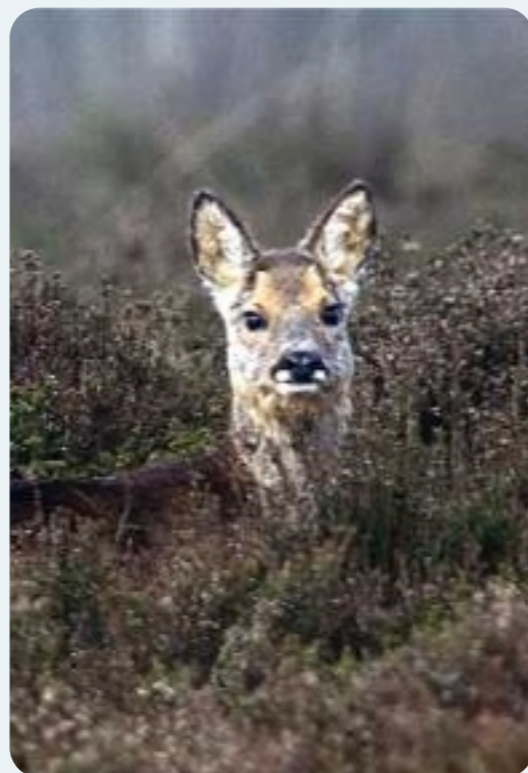
Natuurcentrum Veluwe

Groot Ginkelseweg 2, 6718 SL Ede

Businesspark Stein 301, 6181 MC Stein-Elsloo

Tel. 046 - 436 05 34

www.andyvanommeren.nl

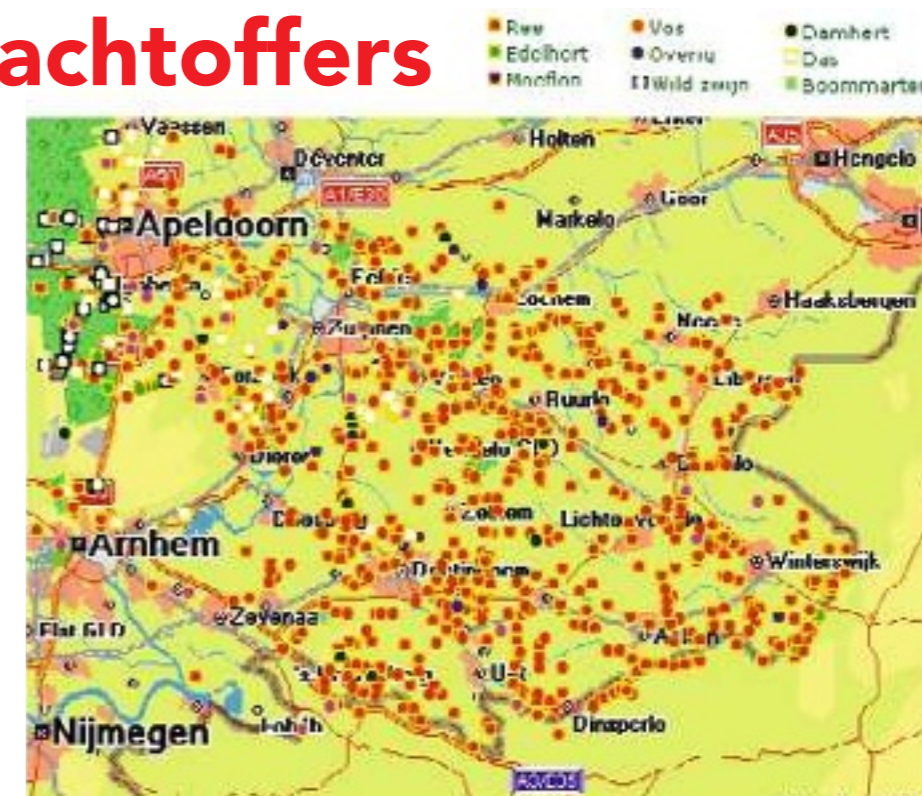

Verkeersslachtoffers

De in 2007 gestarte 'Valwild-regeling' is nu een klein jaar onder gebracht in de Stichting Groen Netwerk, welke werkzaam is in heel Noord- en Oost Gelderland.

Al met al zijn er ongeveer 150 BOA's en een 30 Valwildverlofhouders bij toerbeurt in de weer om aanrijdingen met wild af te handelen. In 2009 zijn tot nu toe in het werkgebied van de Stichting Groen Netwerk regio Achterhoek ruim 700 meldingen van aanrijdingen met reeën en 100 dood gevonden reeën afgehandeld. Dit zijn er net zo veel als in heel 2008. Veel van de meldingen komen op vaste wegvakken terug. Naast reeën zijn er dit jaar al 2 edel- en 8 damherten, 16 dassen en 16 vossen door de vrijwilligers van de weg gehaald. Ook marters worden steeds vaker gemeld, 15 stuks dit jaar.

Jurgen Hijink

in Oost Gelderland

Vakmanschap voor veiligheid van mens en dier
...al ruim 35 jaar!

Arfman Hekwerk B.V.
Ondernemersweg 15
7451 PK Holten
Tel 0548 36 29 48
Fax 0548 36 50 42
Internet www.arfman.nl
E-mail info@arfman.nl

Uw specialist in:

- Landschappelijke afrasteringen
- Kleinwild- c.q. dassentunnels en grofwildtunnels
- Inrichting van begrazingsprojecten
- Wild- en veeroosters
- Industriële- en paneelhekwerken
- Rasterplannen en bestekken
- Verkoop van afrasteringsmateriaal
- Dealer van producten ter voorkoming van fauna-verkeersslachtoffers, zoals wildreflectoren (WEGU), Duftzaun en Kitzrettung (Hagopur)

Door: Jan M. Smit

Wild und Hund, 24/2009 en 1/2010

Kogels: Elbing en Schmid beschrijven een aantal kogels met de vermoedelijke eigenschappen daarvan. Het onderzoek is niet met alle types kogel op wild geverifieerd, maar dat is ook nauwelijks mogelijk binnen een beperkte tijd.

De indeling in groepen is nogal uitgebreid, men spreekt van kogels die deformeren (en bijna niet splinteren), onderverdeeld in kerngebonden kogels en de éénmetaal-kogels, al of niet voorzien van een plastic punt. Dit zijn dan de volkoperen kogels, de VKK's, zowel de Duitse als de Amerikaanse.

Daarnaast voert men het begrip 'gedeeltelijk splinterende kogels' (de Duitsers hebben daar weer één fraaie naam voor: *teilzerlegungsgeschosse*). Deze worden ook weer verdeeld in deelmantels (waaronder de TIG, TUG en dergelijke) en de VKK's, waarvan de Duitse, in tegenstelling tot de Amerikaanse, wél een voorbedachte splinterwerking hebben. Men gaat er in

het Duitse nog steeds van uit, dat splinters meer energie zouden afgeven en meer shockwerking zouden hebben dan kogels waarvan het restgewicht bijna gelijk blijft aan het 'begingewicht'. Er zijn meer deskundigen (literatuurstudie) die langzamerhand ervan overtuigd raken dat splintering in alle gevallen eerder een nadeel betekent dan een voordeel. Terloops worden nog de volmantels en de niet splinterende en niet-deformerende kogels genoemd, maar deze zijn in vele

Foto: J. Huttinga

landen niet toegelaten voor de jacht en derhalve minder interessant.

Dan nog een groep 'kogels die zich in de eindballistiek onvoorspelbaar gedragen'. Dit zijn overwegend de conventionele deelmantels, in dit artikel voert men een stuk of tien op.

Informatief acht ik de beschrijvingen van weinig waarde, ook omdat er veel gesteund wordt op veronderstellingen en daar kun je geen conclusies op bouwen. Afstanden worden niet in aanmerking genomen. Zo kan een Sierra, die er in dit artikel maar matig afkomt, met een middelmatige trefsnelheid een uitstekende keuze zijn. Maar ja, Amerikaans hè? Kan nooit beter zijn dan Duits!

De gevolgtrekkingen over de Barnes XLC (gecoat) en de TSX blijken in het nadeel van de TSX beoordeeld te worden, terwijl juist de TSX, vanwege een wijder puntkanaal, meer deformeert (en niet splintert) dan de niet meer geproduceerde XLC. Zo claimt men dan een betere shockwerking van de XLC ten opzichte van de TSX, maar een coating is totaal niet van belang voor de eindballistiek. Kortom: indrukwekkende overzichten, maar weinig overtuigend.

We zijn het er allemaal over eens. Robuuste Verbindingen, de verbindingen tussen grote natuurgebieden, zijn een schone zaak en die moeten er dus komen. Het is ook besloten, er zijn uitstekende rapporten en verslagleggingen geschreven. Doen, actie, de handen uit de mouwen, ... zou je zeggen. Er gebeurt niets, helemaal niets. Er wordt wel gewerkt aan het begrenzen van robuuste verbindingen, er wordt ook veel verzonnen, veel gepraat en enorm veel papierwerk verricht. Gedaan wordt er ook wel wat, de aanbesteding van een behoorlijk aantal ecoducten is een feit. Wat ontbreekt is beleid, het is er gewoon niet. Consequenties willen we niet zien. Is dat een gebrek aan politieke daadkracht? Er is geen hoge ambtenaar, staatssecretaris of minister die aan de robuuste verbindingen aandacht schenkt. Geen autoriteit die de kar gaat trekken. Dat is jammer, heel jammer. De natuur is de dupe, de doelstelling van een hoge biodiversiteit komt onder zware druk en de dieren worden verplicht in hun 'getto' te blijven. Uitwisseling met andere leefgebieden komt niet van de grond, met alle gevolgen van dien.

Foto: J. Hendriks

We kletsen al over de introductie van WOLVEN en LYNXEN in Nederland. Voor WISENTEN mag alles wijken. Maar voor het **EDELHERT** kunnen we gek genoeg niet eens een veilige overgang naar een ander leefgebied garanderen

Ambassadeur

We willen wel, maar we doen niets. Raar eigenlijk. De politiek beleid veel met de mond. Natuur, milieu, klimaat zijn dagelijkse gespreksonderwerpen. Echt, het is een belangrijk onderwerp, ook in de Tweede Kamer en 'kijk-mij-nu-goed-doen' PR-acties van ministers. Met groen scoor je. Dat vinden wij van Capreolus ook. Maar dan moet je wel wat doen. Onze zustervereniging Vereniging Het Edelhert heeft wat gedaan en hoe. Door Enting Films (dezelfde producent als van 'Reeën sprongen in Nederland' en 'Samenleven met reeën') heeft zij een film laten produceren over het edelhert als ambassadeur voor de natuur in Nederland, voor de Robuuste Verbindingen. Mooie film, goede film. Inmiddels hebben bijna een half miljoen mensen deze film gezien. Op prime-time is hij op Nederland 2 in het programma Vroege Vogels integraal uitgezonden. Zo, dat staat weer op de kaart en nu nog op de agenda bij alle belanghebbende organisaties en overheden.

Waarom het hert als ambassadeur?

Ja, dat is zo gekozen. Al een hele tijd terug. In de nota "Natuur voor mensen, mensen voor natuur" van LNV en VROM uit 2002 kwam het fenomeen Robuuste Verbinding het eerst voor. In het plan Veluwe 2010 (uit 1999) werd het edelhert voor de eerste keer als gidssoort genoemd. Kan het edelhert via de verbinding van zijn huidige leefgebied naar een ander nieuw leefgebied

Ambassadeur van de natuur, het edelhert in Nederland

Een film over edelherten in Nederland. Of beter nog: een film over nog veel meer. Het gaat namelijk over onze natuur in Nederland, over de "Ecologische Hoofdstructuur", een netwerk van leefgebieden en verbindingen daartussen. Onmisbaar voor het voortbestaan van heel veel planten en dieren. En het edelhert vervult daarin een ambassadeursrol. Het edelhert komt al 250.000 jaar in Nederland voor, maar was nog geen 100 jaar geleden bijna uitgestorven. Datzelfde edelhert wordt nu in allerlei plannen en beleidsnota's genoemd. De praktijk blijkt weerbarstig te zijn. In deze film volgen we een hert op zijn trektocht van Duitsland naar Nederland. Wat voor obstakels en andere problemen komt zo'n dier tegen? Deze film laat het zien. Uiteindelijk draait het echter om de cruciale vraag (en meteen de belangrijkste oplossing), of wij het edelhert werkelijk de kans willen geven die het verdient: ambassadeur van de Nederlandse natuur te zijn .....

Deze film is geproduceerd door Entingfilms, Luc Enting en André Janse. Op advies van Bas Worm, Jan Paulides en Gerrit Willem Kamp.
Duur: 25 minuten
Leverbaar op DVD
Te bestellen via www.hetedelhert.nl
Prijs: €9,95

uitwisselen dan zal het edelhert in zijn kielzog ook andere dieren meenemen. Voorwaarde is natuurlijk wel dat het nieuwe gebied het edelhert wel dat daar een biotoop is die geschikt is voor het edelhert. Nou dat kan, je moet het regelen, je kunt het maken. Tot nu toe hebben we alles gemaakt in onze natuur, dus waarom zouden we dit niet kunnen? Natuurlijk kunnen we het, maar je moet het wel willen en doen. En daar schort het nu aan. Zoals wel vaker aan de hand is, vergaderen we dat het een lieve lust is, maar wanneer actie nodig is, zijn we even niet thuis. Dan gooien we er eerst een commissie tegenaan om uit te zoeken hoe we de actie gaan invullen. En dat doet de commissie dan weer door veel te vergaderen. En als er dan een maatschappelijke groep, bijvoorbeeld de landbouw 'tegen' is, dan kruipt iedereen weer gauw in zijn schulp.

Het edelhert als Gidssoort

Achter het edelhert aan lopen de wilde zwijnen, de dassen en de vossen, marters, knaagdieren, vogels, vlinders en het ree. Technisch gezien zullen de zwijnen hoogst waarschijnlijk eerder gebruik maken van de robuuste verbinding dan het edelhert. Ook het ree zal de oversteek eerder maken. Het gaat niet om wie de eerste is, het gaat er om dat het mogelijk is. Dat edelherten inderdaad van de Oostvaardersplassen naar de Veluwe kunnen lopen en de herten van de Veluwe aan de Rijn kunnen staan, de IJssel oversteken en via de Sallandse Heuvelrug door kunnen stoten naar hertenpopulaties in Duitsland. Uiteraard vice versa.

Zonder actie komt niets tot stand

We zeiden het al, robuuste verbinden zijn breed gedragen. Er is overduidelijk

een draagvlak voor. We willen het dus. Regel je niets, ga je niet over tot de realisatie, dan gebeurt er niets. Denk je niet na over de begrenzing van de robuuste verbindingen, over wat het kost, welke handelingen je moet verrichten en waar de dragline heen moet, gebeurt er niets. Hoe gaat het met de schadebestrijding, wat zijn de risico's, is er planschade te verwachten? Zaken waar je aan moet werken. Doe je het niet, dan krijg je rare situaties. Wij noemen er één. In de Nota Jacht en Wildbeheer (1993) bijvoorbeeld staat ergens dat het edelhert in twee gebieden mag voorkomen: de Oostvaardersplassen (achter hekken weliswaar) en op de Veluwe. Daarbuiten zijn edelherten niet gewenst. We willen ze daar niet hebben. De rest van Nederland heeft de overheid tot nulstandgebied voor edelherten bepaald. Nulstandgebied is een vervelende categorisatie, bot en niets ontziend. Komt een hert per ongeluk in een nulstandgebied, wordt hij direct doodgeschoten. Raar! Mag dat wel?

Als redactie hebben we ons hierover nog eens gebogen. Is het waar wat gezegd en gedacht wordt over de nulstandgebieden? Nee dat is het niet. Het wordt helemaal niet genoemd in de Nota. Nulstand-beleid heeft alleen betrekking op wilde zwijnen!

Voor edelherten staat er het volgende: in het wild levende edelherten komen voor op de Veluwe en sedert kort in de Oostvaardersplassen. De ruimte voor uitbreiding van het leefgebied buiten deze gebieden wordt enerzijds bepaald door de beperkingen die inrichting en bestemming vormen voor de duurzame instandhouding van een volwaardige populatie edelherten en anderzijds door de schade die een vrijlevende populatie buiten de Veluwe kan toebrengen aan de landbouw, bosbouw en de verkeersveiligheid. De introductie van edelherten in niet omheinde terreinen buiten de Veluwe zal dan ook slechts worden toegestaan indien voldoende waarborgen bestaan dat een volwaardige populatie zich zelfstandig kan handhaven en schade tot een aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Handelend optreden tegen edelherten buiten hun leefgebieden gelijk wilde zwijnen, dus het zogenaamde nulstandbeleid toepassen, zou best wel eens strafbaar kunnen zijn.

In Twente zijn hier en daar goede verbindingen gemaakt, geschikt voor alle dieren dus ook geschikt voor het edelhert. Het ree mag van er gebruik van maken en profiteren, het edelhert niet. Waarnemingen laten zien dat het hert vanuit Duitsland tot ver in Twente is doorgedrongen. Helaas lijkt dat nu nog voor korte duur, want? Ja, je weet het al. Waar blijf je nu met het edelhert als doelsoort voor de robuuste verbindingen? "Ja, maar wie betaalt mijn schade", zegt de boer. "Een hert op de openbare weg, dat is

standgebied is verboden terrein en dus schiet je het dier af' (geldt voor wilde zwijnen.)

Er is niet nagedacht over de inrichting van de verbindingen, er is niet nagedacht over het medegebruik van de verbindingen door de mens, we hebben verzaakt een goede schaderegeling te maken voor de boeren en andere grondgebruikers. We hebben er nog niets aan gedaan. Oh ja, jawel, we hebben de beleidsmatige keuze gemaakt om natuurgebieden aan elkaar te verbinden. Nu dus de rest nog.

Foto: J. Huttinga

Alleen het doel omschrijven is niet genoeg

levensgevaarlijk", zegt de wegbeheerder. Met die argumentatie wordt het afschieten van de edelherten in nulstandgebieden gerechtvaardigd. We hebben gewoon nog niets vooraf en goed geregeld.

We zijn dus vergeten iets te regelen. We zijn blijven hangen bij de interpretatie van de nota dat edelherten alleen maar voor mogen komen op de Oostvaardersplassen en de Veluwe. We hebben de moeite niets eens genomen de hele nota Jacht en Wildbeheer goed te lezen. Want ten aanzien van de bevolking van edelherten in nulstandgebieden staat nog veel meer geschreven en een stuk genuanceerder dan de passage 'nul-

Foto: J. Hendriks

In 2002 presenteerde de toenmalige staatssecretaris Geke Faber het plan van de Robuuste Verbindingen. We waren toen al driftig bezig met de inrichting van de Ecologische Hoofdstructuur, echter het bleek al gauw dat de EHS een versnipperd geheel bleef. Vandaar dus het plan van de Robuuste Verbindingen. Om grote natuurgebieden aan elkaar te verbinden is meer nodig dan een houtwal en een verbindende beek voor de emi- en immigratie van diersoorten en planten. De Robuuste Verbinding zag de staatssecretaris als aanvullend onderdeel van de EHS. Het bekende instituut Alterra maakte een handboek voor de realisatie. Het is nu bijna 10 jaar later en wat is er voor elkaar gekomen? De rapportage in het kader van Groot Project EHS laat zien dat er maar 55 ha Robuuste Verbinding is gerealiseerd (stand 2008). En dat is veel te weinig. Waar ligt dat nu aan? Is het onwil of missen we een stuwende kracht?

Foto: A. Visser

"De film van het edelhert, zegt Bas Worm (vice-voorzitter van de Vereniging Het Edelhert), zal zeker bijdragen de Robuuste Verbindingen en de effecten daarvan weer op de agenda te krijgen. Dat hoop ik tenminste wel, want dan zijn we pas goed geslaagd. Ik hoop dat iemand nu toch serieus het voortouw gaat nemen. Een minister of staatssecretaris. Zijn wij als kleine vereniging de enige die de kar moeten trekken, dan ziet het er triest uit voor de Robuuste Verbindingen en voor het edelhert. En voor al die andere dieren die achter het hert aan de verbinding over gaan. Voor het wilde zwijn en zeker ook voor het ree. Wij, en dan bedoel ik de VHR en Het Edelhert, moeten de handen op dit gebied ineen slaan.

We weten hoe het werkt en we zijn thuis in de materie

Wij weten hoe je met aangepast beheer en de juiste maatregelen de grote wilde hoefdieren kunt laten samenleven met de mens en alles wat de mens belangrijk vindt. Hoe eventuele schade beheersbaar wordt, hoe het welzijn van de dieren zal toenemen en hoe de natuurrecreatie aan importantie zal winnen. Schitterend toch wanneer een Twentenaar 's ochtends vroeg op weg naar zijn werk op het land een roedel herten ziet staan.

Hoe geweldig het is wanneer de binnenvaartschipper een edelhert langs de Rijn ziet staan

En de wandelaar op de Holterberg vlak naast de korhaan een hinde, smaldier en kalf voorbij ziet trekken."

Waarom kennen reeën en dus de VHR de effecten van de Robuuste Verbindingen-soap niet? "Het ree zie je overal in Nederland. Daar zijn we aan gewend. Daar weten we mee om te gaan. Daar schrijven we zinvolle

dingen over in het faunabeheerplan. En we denken na over passende maatregelen om eventuele schade te voorkomen. Kortom we zijn met het ree bezig. We doen iets voor het ree. Voor het edelhert buiten de vastgestelde gebieden doen we niets. Vergeten zijn we dat het hert een honderd jaar geleden in heel Nederland voorkwam. Onbekend maakt dus onbemind. Maar om het dan maar meteen dood te schieten?

Minister, mogen wij even uw aandacht?

We kletsen in Nederland over de introductie van wolven als zinvolle predator voor herten en reeën. We vergaderen ons suf en besteden geld aan onderzoek voor het uitzetten van de lynx. Wisenten moeten er ook komen. Allemaal prima, maar waar zijn we mee bezig? Voor het hert krijgen we het nog niet eens voor

elkaar om zijn trek over de Robuuste Verbindingen maatschappelijk acceptabel te maken. Droevig. Kijk ik wil er geen triest verhaal van maken. Hier en daar is er wel licht in de tunnel. Her en der worden prima initiatieven genomen. Het Drents Friese Woud bijvoorbeeld richten de terreinen zo in dat het edelhert een actieve rol in het bos kan gaan spelen. Gelderland doet iets aan de robuuste verbindingen, bij Brummen en de poort naar het Horsterwold worden herten nu al geaccepteerd. De herten uit het Dämmerwald net over de grens bij Twente kunnen zo via de verbinding (ecoduct) Boerskotten verder de provincie in lopen. Op de Manderheide wordt al rekening gehouden met de komst van het edelhert, rustgebieden worden vastgesteld. Geweldig vind ik dat. Niet alleen de natuur moet je met elkaar verbinden maar ook de initiatieven van mensen. Geachte Minister, mogen wij even uw aandacht! Laat uw ministerie nu het voortouw nemen. We hebben een gemeenschappelijk beeld. Herijken en opnieuw op de agenda zetten. Vaststellen waar we voor gaan? Wie doet wat? Een strijdplan

formuleren met heldere doelstellingen. Begrotingen voor de realisatie maken. Allemaal zaken die moeten gebeuren, ik hoop het. Wij zijn er klaar voor, onze expertise stellen we ter beschikking en ik denk dat jullie bij de VHR dat ook doen. Er is dus werk aan de winkel.

Als je het wilt, gebeurt het ook

Foto: Andy van Ommeren

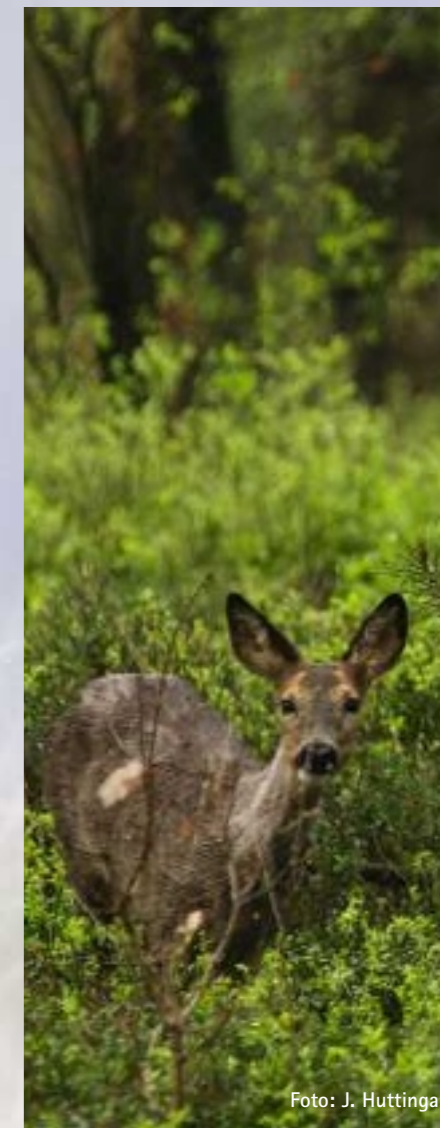

Foto: J. Huttinga

De nieuwe film van Vereniging
HET EDELHERT maakt mensen weer wakker

WAKKER

De meeste jachthouders hebben de ontheffingen, toestemmingen en grondgebruikersverklaringen voor het noodzakelijke afschot op reebokken al weer binnen. De jacht op reebokken is weer open hoor ik roepen. Laten we daar nu eens mee ophouden. Jagen op reeën doen we al jaren niet meer. Reeën zijn geen wild meer. Alleen op wild wordt gejaagd. Eventueel afschot op reeën valt onder beheer of schadebestrijding. Vandaar de ontheffing. Dat is de toestemming om de wet te mogen overtreden. Want in die wet staat dat het verboden is een beschermde inheemse diersoort te doden, zelfs verstoren mag niet. Het Faunabesluit dat uit de wet is voortgekomen geeft aan onder welke voorwaarden, indien niets anders meer helpt ter voorkoming van aantoonbare schade, een dier te mogen doden. In de FBE-plannen staat gemotiveerd waarom het zinvol is en welk doel wordt nagestreefd bij een eventueel afschot van een aantal reeën. Zo, dat is de wet. Blijf aan de principes van de wet vasthouden en handel naar wat in het faunabesluit staat geschreven. (voor de letterlijke tekst van de wet en het faunabesluit verwijzen wij naar internet en naar www.kenniscentrumreeën.nl)

Als de winter achter de rug is, komt de natuur weer tot leven. Het wordt warmer, gras gaat weer groeien, blaadjes aan de bomen, winter tarwe. Lekker! Voor ons om

naar te kijken, voor de reeën om in de pens te hebben. De energie behoefte wordt groter, het lijf moet weer aansterken voor de mooie dingen die staan te gebeuren. Het ree is weer in beweging. Sprongen heffen zich op, het ree is weer het solitaire dier. Het typisch eigen gedrag neemt de overhand. In maart en april kun je de reeën en dus ook de bokken goed zien. Het dagritme van de dieren stijgt. 6 à 7 uur per dag zijn ze in beweging op zoek naar voedsel. Met een concentratie van een paar uur na zonsopkomst en tegen de schemer periode eind van de middag/ begin van de avond. Tijd genoeg om de bokken rustig te observeren. Zie hun gedrag. Het is niet alleen eten, eten en nog eens eten. Bokken beginnen hun territorium af te bakenen, je ziet krabplaatsen en veegplaatsen. Ontwikkel er een goed oog voor, het resultaat is meer kennis. Je weet waar ze zitten, je weet waar ze uittreden, je weet op een gegeven moment waar hun rustgebieden zijn. Breng dat hele gebeuren in kaart. Teken het aan, maak eventueel foto's. Je leert er verschrikkelijk veel van. En je leert omgaan met de leeftijd indicatoren.

Ga op zoek naar het voer

Leer je veld ook kennen. Urenlang op een hoogzit gaan zitten midden in een grove dennenbos heeft weinig zin. Misschien dat je een beest voorbij ziet trekken, maar verder zul je ze niet tegenkomen. Een bok

heeft daar in maart/april niets te zoeken. Er is daar niets te eten. Zoek het voedsel voor de bokken en je ziet ze.

Wat eet het ree in april? Grassen, nieuwe knoppen en ontluikende blaadjes en misschien nog wat braam. En natuurlijk lekkere dingen die op het land van de boer staan. Zoek de reeën waar het eten is. Begin zo vroeg mogelijk in het jaar met kijken naar bokken. Schat de leeftijd. Precies is onmogelijk. Iemand die tegen je zegt, "ik zie exact hoe oud de bok is", staat te liegen dat hij barst. De super specialisten als wijlen Joop Poutsma, de Oostenrijker Bruno Hespeler en onze eigen reekener pur sang Van Haften erkennen dat ook zij het niet kunnen. Het verschil tussen een zes- of zevenjarige bok in levende toestand is niet te zien. Maar wat je wel kunt beoordelen, is zijn algemene voorkomen. Is het een jonge bok, een volwassen bok of een oude bok? Ziet hij er gezond uit. Gedraagt hij zich normaal. Hoest hij niet. Is zijn spiegel schoon? Is zijn beweging, zijn manier van lopen zoals het moet zijn? Is hij klein of groot? Hoe zit het met de verharing? Hoe gedraagt hij zich naar andere reeën en bokken. Is het een dominant type? Het zijn allemaal indicatoren over het wezen waar naar je zit te kijken. Het zegt iets over dat dier. Het maakt mogelijk de bok een dag later en een week later weer te

herkennen. Voordat de afschotperiode begint één keertje het veld in, is zeker niet genoeg. Ik weet het, het is voor bijna niemand haalbaar, maar eigenlijk moet je elke dag in het veld zijn.

Hoe meer je ziet hoe beter je ze leert kennen

Door veel in het veld te zijn, dus werk maken van observatie en monitoring, leer je je beesten kennen. Geef ze een naam. Praat er met je collega's over zodat ook zij die bok leren herkennen. Ook de jaarlijkse telling is veel beter voor te bereiden en dus nauwkeuriger uit te voeren. Voor de methode verwijs ik met genoegen naar de leidraad reeënbeheer van de VHR, de cursus en het kenniscentrum. O.k. zijn de tellingen achter de rug, doorgesproken, dubbel tellingen geëlimineerd en het aantal te schieten dieren bepaald. Ga dan meteen aan de slag, probeer voor 15 mei een substantieel deel (streef naar 50%) van je afschot te realiseren. Voornamelijk in de éénjarige en de oude leeftijd fase. De overige 50% moet tijdens of vlak voor de bronst gebeuren.

Hoe vroeger in het seizoen hoe makkelijker je de bokken ziet. Het blad is nog niet aan de bomen en de ondergroei nog dun. Maak daar gebruik van. Bij de laatste beoordeling, of je

Foto: J. Huttinga

Foto: J. Huttinga

Foto: J. Huttinga

Foto: Andy van Ommeren

Reebokken

Eerst KIJKEN, nog eens KIJKEN en nog eens KIJKEN en dan pas .....

het dier schiet of niet, betaalt je professionele voorbereiding, het vele werk dat je in de observatie en monitoring hebt gestoken, zich uit. Je weet waarom je het schiet en dan weet je ook bijna zeker wat je schiet. De zwakke jaarling, dat knobokje of die oeroude stomp met de hangende rozen. Je kent ze toch? Van mij zal je geen moralistisch verhaal horen of de geschoten vierjarige zes-ender een goed of fout afschot is. Dat bepaal je zelf, dat bepaalt je jachtveld, het leefgebied voor jouw reeën. Voor de dieren waar jij op dat moment verantwoordelijk voor bent.

Het gaat om de aantallen

Het gaat in Nederland alleen om getalsmatig beheer, de aantallen dus. Niet of de jaarling gaffel beter is dan de jaarling zes-ender. "Je zult alleen maar zes-enders in je veld hebben. Wat moet je dan"? Is de jaarling minder dan de slecht ontwikkelde vierjarige zes-ender? Een afschot op de driejarige zes-ender is misschien te prefereren boven het afschot van de sterke oergezonde maar iets teruggezette achtjarige plaatsbok. Het zijn keuzes, het zijn jouw keuzes. Beoordelingen op kwaliteit, vooral van het gewei, blijven arbitrair en je maakt het er voor jezelf niet makkelijker op. Maar het blijft jouw keuze en sta je daar achter, dan is hij goed.

Hoe zeker je ook bent, je zult altijd voor verrassingen blijven staan. De

tweejarige bok blijkt een jaarling te zijn. De slechte driejarige blijkt eigenlijk een vitale achtjarige te zijn. Echt keiharde vaste herkenningpunten voor de leeftijd bepaling vooraf zijn er niet. Zelfs de kaakbeoordeling achteraf moet eerlijkheidshalve niet als een exacte wetenschap worden gezien. Het tijdstip van de verharing, tijdstip van vegen, gewicht, de muffelvlak zijn ook, net als de kaakbeoordeling, niet vast staand. Alles is onzeker. Het gedrag van de bok geeft meestal nog de beste indicatie voor zijn leeftijd. Ook het gedrag kan je weer verrassen De agressieve tweejarige bok claimt rustig een eigen plek en vecht de gematigde vierjarige zijn territorium uit en wordt dus onterecht aangesproken als een sterk volwassen reebok. Vaak in het veld zijn is de oplossing. Kijken, kijken en nog eens kijken.

Je doctoraal aanspreken van reeën haal je in het veld

Zou je het aanspreken van reeën een wetenschap noemen, dan is de universiteit waar je afgestudeerd bent het veld, de biotoop van de reeën waar jij toevallig mag zijn. Je kennis kun je verrijken door veel te lezen. Soms lastig daar de meeste literatuur en wetenschappelijke verhandelingen over reeën in het Duits en Engels zijn geschreven. Laat niet onverlet dat de theorie niet zonder de praktijk kan. Theorie

is twee dimensionaal, gedrukte letters op papier. Kijken naar reeën is drie dimensionaal. Dus steeds wisselend, altijd anders. Een bok in het laatste avondrood laat zich anders beoordelen dan vol in de zon om elf uur 's ochtends.

De vereniging gaat helpen het wat makkelijker te maken voor jou. Op de ALV wordt een handig boekje gepresenteerd over de leeftijd bepaling van reeën. De leeftijd na het schot is leuk voor de statistieken. De leeftijd voor het schot heeft alles te maken met beheer. Waarom wil je een reebok van een bepaalde leeftijdscategorie er uit halen? Omdat je een evenwichtige leeftijdsopbouw wenst in de populatie?

Dus zoveel jaarlingen, zoveel uit de middenklasse en zoveel oude stompen, moeten er uit. Zie het verschil! Met handige checklists en illustratieve foto's geeft het boekje antwoord op bijna al je vragen.

De voorbereiding voorafgaand aan het afschotseizoen is niet alleen het kijken naar de beesten. Schenk tijd aan het inrichten van het veld. Loop wissels af (niet te vaak want het werkt heel verstorend), zie waar ze uittreden, waar is voedsel? Wat is de gemiddelde windrichting? Maak berspaadjes om stil en makkelijk naar een schermpje of een hoogzit te lopen.

Waak voor vaste patronen. Auto op dezelfde plaats zetten. Niet doen! Vaak dezelfde hoogzit gebruiken. Ook niet doen! En waak voor verstoring. Bersen is erger dan met de auto rondrijden. Pas een methode toe die zinvol is en zo weinig mogelijk verstoring veroorzaakt. Zorg er voor dat de reebok jou niet kan en gaat associëren met gevaar. Of het moet juist de bedoeling zijn ter voorkoming van verkeerslactoffers bijvoorbeeld. (zwaartepuntbejaging, zie artikel R. Schoon in nr.64)

Denk ook eens aan je geweer. Het is niet te hopen dat hij na de geiten zo in de kast is gezet om er voor de bokken pas weer uit te komen. Het geweer is je gereedschap. Het schot moet feilloos treffen, ogenblikkelijk dodelijk zijn. Zwaar verwonden, kreupel schieten, schampen, je moet er niet aan denken. Fout! Je werkt met levende dieren dus fouten mag je eigenlijk niet maken. Trainen, trainen en nog eens trainen. Geweer inschieten is nummer 1. De afstanden in Nederland zijn

zelden hogen dan 100 meter en dat is al ver zat. Schiet het geweer dan ook gewoon op 100 meter in. 4 cm hoog mag, dan schiet je 'm zogenaamd in op de GEE en bestrijk je de afstand range van 100 tot 215 meter (al naar gelang het kaliber waar je mee schiet) zonder dat je aanpassingen moet maken op het richtpunt. Ga naar de Berkenhorst of een andere schietbaan. Vraag hulp van een schietinstructeur als je niet zeker bent. Schiet aangehouden, opgelegd en liggend. Vrijhandig schieten op de baan prima, maar wanneer het echt wordt en het doel een levend dier is, vermijdt dat dan zo veel mogelijk. Vrijhandig schieten is verschrikkelijk moeilijk. Houdt het oefenen niet bij een patroontje of drie. Schiet meerdere series van 5 patronen achter elkaar. Je zult het merken, veel oefenen, maakt je een stuk zekerder. Dat het nodig is, bewees het eerste praktijk examen van de reeënbeheercursus maar eens weer. Ik zelf schiet een paar honderd patronen per jaar en ik heb dat nodig om absoluut zeker te zijn van mijn schot en om te weten waar het schot geplaatst is. En dan nog, gebeurt er iets waar je je van afvraagt hoe kan dat nu. Bijna altijd moet de fout bij de schutter worden gezocht en absoluut niet bij het geweer. Voor de zekerheid altijd je geweer controleren, vooral de montage van de richtkijker. De meeste problemen komen daar vandaan.

Uitvoering van het beheer is geen solitaire actie

De beheermaatregelen doe je inderdaad zelf of samen met een paar combinanten. Je zit wel in een WBE. Die zorgt voor de ontheffingen, die coördineert de tellingen en maakt het werkplan dat weer teruggekoppeld wordt naar de FBE en de Provincie. De Provincie wil graag weten of de maatregelen het gestelde effect hebben en dat dus de ontheffing terecht is verleend. Het digitale, internet gedreven fauna-registratiesysteem van Natuurnetwerk helpt daar enorm bij. Zonder kunnen we niet meer.

Je moet het doen in samenspraak met je burens. Reeën kennen geen grenzen. Het bepaalde noodzakelijke afschot geldt voor het hele leefgebied dat ligt binnen de WBE. Daar waar de problemen zijn te verwachten zijn, wil je actief ingrijpen. Praat dus met elkaar. Inventariseer de behoeften en wensen. Het is goed om te weten wat de beheerdoelstellingen zijn van bijvoorbeeld de terreinbeherende organisatie. Wat wil hij en wat moet hij en hoe kun je daar bij helpen. Samen doen is veel leuker en draagt bij aan een effectief en toegesneden reeënbeheer voor het totale leefgebied.

Maatwerk is het toverwoord

Foto: J. Huttinga

Foto: Andy van Ommeren

Foto: J. Landzaat

Foto: Andy van Ommeren

Wild und Hund, 3/2010

Een interessant artikel van de Amerikaan Jim Heffelfinger (van Duitse afkomst?) over een vraag die velen bezighoudt: Heeft de trofeeënjacht invloed op het genemateriaal? Drie factoren acht Heffelfinger voor de ontwikkeling van gewei of hoorns van belang, ouderdom van het dier, beschikbaarheid voedsel en de genetische eigenschappen. Dat laatste zou eventueel beïnvloed kunnen worden door selectief afschot en/of door bloedverversing. Is dat waarheid of verzinsel? Het Amerikaanse witstaarthert wordt hier als voorbeeld genoemd, maar de vraagstelling kan ook voor meer dieren als ree en hert gelden. Door witstaartherten met een minder gewenste geweiontwikkeling planmatig af te schieten is de vraagstelling of dit op den duur invloed zou kunnen hebben op de toekomstige geweigroei. Immers, je verwijdert steeds de genen die tot een bepaalde (niet gewenste) vorm aanleiding geven. Verschil moet hierbij gemaakt worden tussen rasterdieren en dieren in het wild. Door in een raster steeds vrouwelijke dieren te laten beslaan door exemplaren met prachtige geweien zou je misschien iets van een verbetering (subjectief trouwens) kunnen merken, maar in de vrije wildbaan is het erg moeilijk om statistisch betrouwbaar ditzelfde te kunnen constateren. Het genetisch materiaal is hier zo veelzijdig en de migratie van elders ook zo goed mogelijk, dat de gewenste verbetering zich niet merkbaar laat meten. Een rol speelt in de vrije natuur ook dat vóór het schot bijna niet te zien is of een hert heeft teruggezet of dat het genetisch 'niet zou deugen'. De vrouwelijke genen zijn van evenveel invloed op de geweiontwikkeling als de mannelijke genen en dat opgeteld bij een geslachtsverhouding van 2 op 1 of 3 op 1 (vrl.-mnl., vanwege de trofeejacht) maakt het vermeende resultaat allemaal nog twijfelachtiger. De scheef getrokken verhouding betekent dat vrouwelijke dieren

(veel) meer invloed hebben op gen-overdracht dan de mannelijke. Factoren die verder van wezenlijk belang voor de genenverspreiding naast de herkomst van dieren van elders, is de rol van het beschikbare voedsel. Men weet nog niet precies hoe de genen in de chromosomen verankerd zijn. Het kan gebeuren dat een gen voor de 'geweiontwikkeling' gebonden is aan een gen 'voedselvoorkeur' (en daarmee misschien de diergrootte). Zou je een klein dier aanspreken als 'slecht exemplaar' terwijl het toch een gen heeft die een krachtige geweiontwikkeling in zich heeft, waar blijf je dan? En dat nog daargelaten, vele jagers hebben erg veel moeite met aanspreken en ook dat zou de genenoverdracht niet die impuls kunnen geven die men gewent acht. Men hoort wel eens dat juist de wens van veel jagers om het genemateriaal te willen verbeteren, eerder averechts werkt, omdat in vele gevallen dan de oudere dieren (verwachting voor trofeeigroei) overblijven. Deze oudere herten zijn soms minder in staat zich te handhaven en zich voort te planten. Maar ook dat is ook maar een onvoldoend onderzochte vraag. Zoals de laatste biologische onderzoeken hebben uitgewezen is de conclusie dat 'afschot voor verbetering' maar een slag in de lucht is die tot nu toe geen aantoonbare verbeteringen tot gevolg heeft gehad. Dus wanneer een jager besluit om een kapitale (ree)bok of kapitale al of niet te schieten is dat gebaseerd op subjectieve gevoelens of overtuiging en hij/zij doet daar de populatie, zoals het nu lijkt, geen noemenswaardig kwaad mee.

In hetzelfde tijdschrift ook een beschrijving van de nieuwe R8 van Blaser. Indien je van Duitse vormgeving houdt ziet het wapen er mooi uit. Gewicht begint bij ongeveer 2,9 kilo (kaal, zonder kijker, patronen en toevoegingen). Lopen zijn uitwisselbaar, looplengte naar keuze van 58 tot 65 cm, voor de Safari eventueel 52 cm. De kolf kan in meer uitvoeringen

geleverd worden, maar geen kunststof tot nu toe. Mijn voorkeur zou uitgaan naar de leverbare Amerikaanse vorm, zonder al die hobbels en bobbels. Een rechte kolf geeft een minder storende terugslag, waardoor je ook beter dóór het schot zou kunnen kijken. Natuurlijk ook hier het onderonsje met Zeiss, door de inschakeling van het verlichte afkomen te koppelen aan de druk op de trekker. Nieuw is ook dat het magazijn plus trekkergroep in één keer uitgenomen kan worden, dit is gedaan mede vanwege de Duitse wetgeving. Je kunt gemakkelijk een extra gevuld magazijn (met bijgeleverde beschermkap tegen zand e.d.) meenemen, voor snelle wisseling op drijf- en drukjachten. Alleen is dat een beetje kostbare voorziening, daar je dus ook altijd een extra trekkergroep moet aanschaffen en dat vergt ook weer dezelfde afstelling van beide trekkergroepen. Uitmaken van het magazijn ontspant tevens direct de slagpin. Magazijn kan 3, 4 of 5 patronen bevatten, hangt van het kaliber af. Plus nog één in de kamer dus. Het magazijn is met een palletje ook als niet verwisselbaar in te stellen, je moet dan laden en ontladen via de kameropening onder de grendel, duurt allemaal wat langer. De trekker is te leveren met een minimale afstelling tot 750 gram, versneller wordt niet geleverd (gelukkig). Die 750 gram vind ik aan de lichte kant, daar zul je desgewenst goed aan moeten wennen! Over de nauwkeurigheid wordt niets vermeld, dat heeft ook weinig waarde, daar loop en munitie altijd op elkaar afgeregeld moeten worden. Het wapen zou als basis € 2.885,- (in Duitsland) moeten kosten. Daar heb je drie Tsjechen voor! Onderdelen met de R93 zijn niet uitwisselbaar, behalve de bevestiging voor de montage, die is gelijk. En ik denk dat je de riem ook wel kunt overzetten, zie www.blaser-r8.de/r8/

jan1.smit@wxs.nl

ZICHPROTEC

- Dermatological test ratings "Very Good"
- No follow-up treatment
- Made for professionals
- Already impregnated
- Lifetime activity

Geen Teken!

BROCHURE 2010: WWW.ROVINCE.COM

Voor vragen of bestellingen: info@rovince.com

[www.rovince.com](http://WWW.ROVINCE.COM)

"Ik ben al 28 jaar reeënbeheerder en toch nog verbaasd over wat ik vandaag allemaal geleerd heb", was de reactie van een deelnemer aan de workshop 'Van Schot tot Bord'. Deze workshop werd georganiseerd door een groepje zweethondenbegeleiders uit Friesland, Groningen en Drenthe, met als doel om kennis en ervaring te delen op het gebied van reeënbeheer. Kennis specifiek gericht op wat er allemaal aan de orde komt na het overhalen van de trekker.

Winter 2009 was het idee voor een workshop ontstaan nadat Bernhard Arends door een enkelbreuk gedwongen was om rust te houden. Samen met zijn zweethondentrainingsmaten Jan Aartsen en Rinie Kamerling had hij geconstateerd dat er bij reeënbeheerders behoefte is aan kennis over zweetwerk(nazoek), ontweiden en slachten. Maar ook het panklaar maken en goed bereiden van reevlees wil de reeënbeheerder/jager graag weten. Dit zijn onderwerpen die niet worden aangeboden in de jachtopleiding, maar waar men in de praktijk toch tegenaan loopt. Zo gedacht, zo gedaan. 24 Drentse reeënbeheerders hebben aan de eerste workshop deelgenomen. De groep kwam op 6 februari naar de boerderij van maatschap Hartlief-Lammers in Donderen, een aangename accommodatie. Alle handelingen die nodig zijn om een mooi reevlees op het bord te krijgen konden uitstekend worden gedemonstreerd. De workshop bestond uit verschillende onderdelen, beginnend bij het zweetwerk. Als een ree ziek geschoten is, wil men het zo snel mogelijk vinden en uit zijn lijden verlossen. Een deskundig nazoekteam is daarbij onmisbaar. De zweethondenteams van de Stichting Zweethonden Nederland zijn hiervoor allemaal gekwalificeerd en staan klaar om hun pro-

fessionalisme in te zetten. Elke situatie is anders en vraagt om een andere aanpak. Zeer belangrijk hierbij is de zogenaamde letselplaatsherkenning. Hierbij wordt de plaats van aanschot nauwkeurig onderzocht en aan de hand van de bevindingen, zoals snijhaan, weefsel, bot en zweet stelt men vast wat de soort verwonding is en wordt ingeschat hoe de nazoek zal verlopen. Voor een loperschot bijvoorbeeld kan het nuttig zijn een zeer ervaren hond in te zetten. Op diverse plaatsen op het terrein kon men oefenen met letselplaatsherkenning. Drie zweethondenteams werkten een zweetspoor uit waarover uitgebreid uitleg werd gegeven. Het volgende deel van de workshop bestond uit verschillende demonstraties waarbij door gekwalificeerde personen de technieken van ontweiden, onthuiden en portioneren werden uitgelegd en gedemonstreerd. De dag werd afgesloten met een voortreffelijk menu waarbij de kok de deelnemers en alle helpers liet proeven van diverse verrassende bereidingswijzen van alle soorten/delen reevlees. Zoals gerookte reebout, reebiefstuk en verschillende stoofgerechten. Voor de liefhebbers werden de bereidingstips en recepturen uitgewisseld.

Een voor veel mensen niet voor de hand liggende bezoeker was het team van de Dierenambulance Groningen. De zweethondenbegeleiders in het noorden van Nederland werken veel samen met de dierenambulance want uiteindelijk hebben we allemaal hetzelfde doel, zorg voor het dier. Een van de andere gasten was www.hondenwebshop.nl die aan alle begeleiders van de zweethondenlijst uit het Noorden veiligheidshesjes aanbood. De organisatie kijkt terug op een zeer geslaagde dag, die zeker gezien het grote aantal aanmeldingen, om herhaling vraagt.

'Van Schot tot Bord'
voorziet in behoefte **R**eeënbeheerders

Redelijk wild.

Wilt u meer weten over de Touareg? Breng dan een bezoek aan de Volkswagen-dealer of kijk op www.volkswagen.nl

Das Auto.

Brandstofverbruik @ 9,9 - 15,7 L/100km (dL op 0,4 - 10,1 km). CO₂ uittoet @ 243 - 375 g/km.

De Touareg is een 6-cilinder motor met 3,0 liter (180 kW / 245 pk), een relatief laag draagvermogen en een relatief laag draagvermogen. De Touareg is een 6-cilinder motor met 3,0 liter (180 kW / 245 pk), een relatief laag draagvermogen en een relatief laag draagvermogen.